

Нічий

Надія Кибальчич

Марія Клименкова взяла годувати Тихона Тихоновича з приюту підкинутих дітей, як йому було всього кілька днів. Взяла вона дитину не так задля плати, як того, що в їх було вже три дочки, а хлопців ні одного. Годуючи Тихона, вона полюбила його, мов рідного, і не покинула його так любити навіть тоді, коли через кілька років один по другому у неї знайшлося два хлопці.

Сім'я Клименків була працювита і достатковита; не було в хаті ні сварів, ні незгоди. Тихон ріс там рідним сином та братом.

Правда, бувало, що люди, а ще більше діти, часом нагадували йому, хто він такий, але це не так уже часто траплялося. Люди боялися батька та матері, діти — його самого, бо він був хлопець завзятий і здоровий.

У школі він вчився дуже добре.

— Мабуть, якесь паненя, — зауважували кілька разів сусіди і думали, що це буде навіть приємно Тихонові. Але це тільки нагадувало, що він не син Клименкам, і йому робилася сумно, аж страшно, мов хтось от-от хотів його витягти сірого осіннього вечора у поле, відкіль ніколи вже не вернутися до свого села, та там навіки й покинути. Взагалі ж він мало коли думав, хто він такий. Проте все-таки іноді думав. Це траплялося звичайно зимовими ночами, коли вони бувають; такі довгі, що їх не переспиш, або осінніми дощовими днями, коли за вікнами без упину сіється дощ і заливає село чорним болотом. Іноді й весною, коли все починало зеленіти та розцвітати, раптом виникало почуття такої самоти і безпорадності, що він, мовби зовсім без причини, починав одразу плакати. В такі хвилини рідним було шкода його, але вони не займали, щоб він виплакався.

Коли він плакав, йому здавалося, що він як листочок, хто його зна відкіль занесений вітром в цю хату... Та відкіль же? Хто коли йому скаже? Хто його мати? Чи, може, справді яка панянка? Чи, може, яка наймичка? Чи, може, — як сказав йому Максим Хвильченко, дратуючи, — яка повія, що нагуляла собі дитину та й викинула її, мов щеня. Про те, що у його повинен бути десь на світі також і батько, він майже ніколи не згадував.

Коли йому минуло дванадцять років, Марія пішла до інспектора і спитала, що їй далі робити з Тихоном, бо не хотіли вони його вертати. Інспектор сказав, що плата з його вже не йтиме і що той, хто держатиме хлопця, повинен сам йому платити, бо то ж уже робітник. Але ті, що вигодували змалку і посилали до школи вихованця, мають право держати його дурно до чотирнадцяти років.

Таким чином ніщо не змінило Тихонового життя.

Але через рік у Клименків сталося несподіване і незрозуміле нещастя: батька принадила одна непутяща вродлива молодиця, що давно втекла від чоловіка і тягалася то з одним, то з другим. Клименко покинув сім'ю і перейшов до неї жити на віру. Собі

він одділив половину землі і худоби — другу лишив сім'ї, хоч коханка дуже за це на його гнівалась і трохи-трохи не покинула. Та все-таки він зробив по-своєму.

Це все сталося так несподівано, що Марію наче грім прибив. Та не було часу на горювання: треба було давати лад зруйнованому зубожілому хазяйству та осиротілим дітям. Тихон робив і за себе, і за батька, бо добре розумів, що тільки він може утримати хазяйство.

Він чув себе справжнім хазяїном і в ті часи зовсім забував, що він не рідний. Він усе робив так добре і так до ладу, що мати стала його слухати, мов старшого, і зовсім широко називала його "мій хазяїн". Тихон любив "свою" хату, "своє" подвір'я, "своє" поле, "свою" худобу, наче то справді було йому своє. Люди, дивлячись, як він добре хазяїнує, стали забувати й самі, що він там чужий: вважали його справжнім хазяїном.

Однієї неділі котрась з сусідок забігла до Марії щось позичити і, дивлячись заздрісними очима, як шпарко порається біля худоби Тихон, зауважила:

— А вам уже пора вертати Тихона до приюту. Тетяна Крамаренкова брала свого Семена разом із вами, як ви брали Тихона, то вже з місяць буде, як вона одвезла Семена в приют.

— Це я проминула строк — якось забула, — відказала Марія. — Одводити Тихона до приюту не буду, а найму його, як казав мені інспектор. Без Тихона мені пропадати...

Увечері вона поговорила з хлопцем, і обоє порішили другого ж дня ранком піти до інспектора, щоб швидше взяти бумагу на найми. Обом чогось стало страшно, що хтось може звеліти Тихонові іти кудись до чужих людей, — він же був казенний, і не своя воля була в його...

Ранок був весняний, чудовий, коли вони вирушили з дому. Земля була вже зовсім суха і де-не-де зеленіла травичка. Попід тинами виглядала кропива. Над Дніпром стояв блакитний туман, вода теж була блакитна і така тиха та блискуча, що аж відбивався берег.

— Ідете наймати Тихона? — питали сусіди, коли Марія з хлопцем проходила поуз їх. — Бач, Тихоне, ти вже парубок, що вже й гроші будеш заробляти.

І Тихонові робилося дуже весело, що він, мов справжній парубок, зароблятиме на себе.

Від блакитної Дніпрової далини, від чистого повітря та від духу, що йшов від вогкої землі, свіжішала голова, і все здавалось гарним та веселим.

Тихон прийшов до інспектора мов сп'янілий від чудового ранку. Там йому теж було дуже весело, і з веселощів усе сміятися хотілося. Аж рота доводилося затуляти, щоб не видно було, як сміється.

Коли інспектор сказав ціну, яку мати повинна була платити йому, він, мов огнем, зайнявся від утіхи, що його оцінюють так дорого. Мусив зараз картузом затулитися. Ціна була, властиво, зовсім невелика, і мати не стала торгуватися, але все-таки якось почулось, що їй шкода давати гроші.

Тихон це одразу почув і почув, що вони з матір'ю мов опинилися на нерівному — вона одійшла далі і стала вище від його, бо тут їхні інтереси зробилися неоднаковими.

Та не тільки неоднаковими, а ніби навіть ворожими, не так як між рідними, що коли одному добре, то й другому так само.

Він одразу перестав усміхатися.

— Ось вам бумага, — сказав інспектор, коли все було готове, і простяг Марії вчетверо згорнений папір.

— По цій бумазі він повинен служити у мене два роки?

— Два роки.

Тихон раптом зблід. Він у цю мить виразно почув, що з цієї хвилини він не син, а безрідний наймит, що довіку буде наймитувати, що мати йому — не мати, а хазяйка, що брати та сестри — не брати та сестри, а хазяйські діти, що хазяйство не "наше", а "їхнє".

Він затулив обличчя руками і заплакав.

Джерело: Кибальчич Н. К. Спогади kota Сивка: Казки та оповідання.— К.: Веселка, 1993.